

Sava ceļa gājējs

KOMPONISTA JĒKABA GRAUBIŅA PIEMIŅAI

Kā jau ziņots, pag. gada 3. dec. Rīgā miris komponists Jēkabs Graubiņš. Viņš dzimis 1886. g. 16. aprīlī Preiļos un pērn nosvinēja 75. dzimšanas dienu. Adolfa Ābeles viengadnieks, divi gadus jaunāks par Jāni Zāli, bet, kā pats stāstīja, bijis kādu laiku viņa skolnieks Pēterpilī. Mūzikā iemīlējies jau Valmieras skolotāju seminārā un vēlāk Pēterpils skolotāju institūtā, kuru beidzis 1912. g., bet tā isti tai varēja piekerties tikai ar 1920. g. iestājoties Latvijas konservatorijā, tāpat kā visi citi, kas 1. pasaules kara dēļ bija zaudējuši laiku. Graubiņš studēja kompozīcijas teoriju prof. Jāzepa Vītola klasē un pilnu kursu ar brīvmākslinieka gradu absolvēja 1923. g., kad arī iesākās viņa vispusīgā un čaklā darbība mūsu mūzikā.

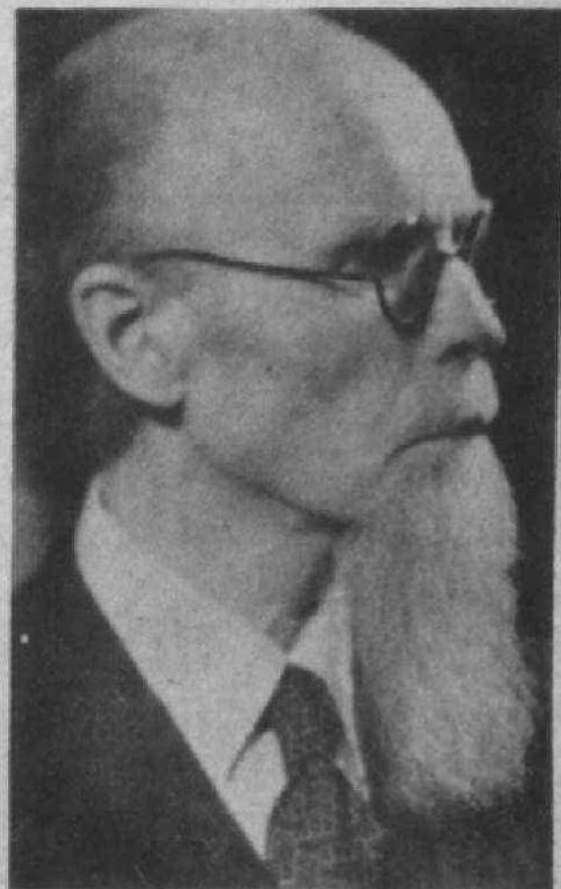
Itkā aizkavējies — Graubiņam uz muguras bija jau 37 gadi — viņš ar joni metās darbā, meklēdams vietu, kur pielikt roku. Strādādams pirms kara par skolotāju Lubānā, vēlāk Rīgas valsts parauga pamatskolā, komponists sastopas ar piemērotu dziesmu trūkumu skolu koriem, tāpat trūka grāmatu latviešu valodā mūzikas pamatmācībā. Tā drīz vien A. Gulbja apgādā nāca atklātībā lietpratīgi sarakstītā Mūzikas elementārteorija un Skolēnu koru divi krājumi Graubiņa redakcija, kur ar vairākām oriģināldziesmām un tautas dziesmu apdarēm piedalījās arī citi tolaik jaunie komponisti (J. Poruks, J. Kalniņš, J. Čirulis uc.), bet laivas tiesa piederēja pašam redaktoram. Tas bija labs bīrums, kas pa daļai radies jau studiju laikā. Skolēnu koru 2. daļā (jaukiem koriem) Graubiņš sniedza sava stila pirmos paraugus tautas dziesmu apdarē. Viņš galīgi atmata kupletformu, kur visiem teksta pantiem atbilst viena un tā pati melodijas harmonizācija. Graubiņš, turpretim, kā mēdz teikt, tautas dziesmu „caurkomponēja,” atsevišķiem teksta pantiem piešķirot atšķirīgu harmonisku raksturojumu ar kontrāpunktiem, imitācijām vai melodijas pavadījumā lietojot iezīmīgas melodiski ritmiskas figūras teksta ilūstrācijai. Komponists jo bieži vienam tekstam izmantojis divas dažādas tautas melodijas, vai arī tautas melodijai nolika pretim oriģinālmelodiju, tādā kārtā kompozīcijā panākot lielu kontrastu dažādību, kā to sastopam viņa Alutinā balēlīnā, Pie st. aujupītes, Tek saulīte tecēdama un citos šedevros. Ar šiem panēmieniem Graubiņa tautas dziesmu apda es jau atbilst plašākas formas oriģinālkompozīcijai un viņam šai virzienā pieder pirmais vārds.

Samērā mazāk Graubiņš pieskāries oriģināldziesmai, taču arī šai jomā viņš devis tik izcilus darbus kā Nāves ējas (K. Skalbe), Austrumzeme (J. Lācis), Ballīte (Anslavs Eglītis), Bite (Ed. Vulfs) un d. c. Viņa kora kompozīcijas rakstītas bagātā faktūrā ar ērti dziedāmām atsevišķām balsīm, ir vienmēr skanīgas un efektīgas. Daudz dziedātas arī viņa solo dziesmas, bet tās „salīdzinot ar kora dziesmām, izteiksmē „sausākas.”

Graubiņš pieskāries arī simfoniskai mūzikai ar orķestra svītu 3 daļās (izmantojot J. Vītola temas) „Vītola kokle” un simfonisku rondo „Terases.” Tāpat viņš nav pagājis sacen instrumentālai mūzikai, ierakstīdams tautas dziesmu apdares klavierēm 3 Spēlmaniša burtnīcās un 4 Graznas dziesmas, klavieru fantazijas par tautas dziesmām. Latvijas padomju kritika cildina Graubiņa divus klavieru kvintetus: Sudraba vakars 3 daļās, kur izmantota tautas dziesma Ik vakaru dziedāt gāju sudrabiņa kalniņā (1946.), bet jo sevišķi pēdējo — Domažorā (1955).. Arī tajā visās trīs daļās izmantotas tautas dziesmas.

Pēc sava „atvaļinājuma” kaut kur Sibīrijā, Graubiņš pēdējos gados samērā daudz komponējis, īpaši sākot ar 1955. g., galvenokārt izmantojams tautas dziesmas un arī pats savus tekstus tā saucamās „Mīklu dziesmās.” No sociālistiskā reālisma dzejniekiem viņš, liekas, bēdzis kā no velna.

Ievērojami ir Graubiņa pētījumi tautas mūzikā: Latviešu tautas dziesmu mūzika (Latviešu literatūras vēsturē, Literatūras apgādā), Talsu novada tautas melodijas, ritmikā, formā

Viens no pēdējiem komponista Jēkaba Graubiņa uzņēmumiem.

ude Par visu to viņš lasīja lekcijas arī Latvijas konservatorijā sākumā (1938.) kā docents, vēlāk kā profesors.

Ievērojama vieta viņam pieder arī kā mūzikas kritiķim Latvijā, Jaunākās Ziņās un Brīvā Zemē. Te Graubiņa spalva bija paasa, bet taisnīga. Viņš neatzina nekādu kompromisu un ja par kaut ko cīnījās, tad ar visu krūti un pārliecību. Viņu bijās, bet cienīja.

Sadzīvē Graubiņš bija taisnīgs un atklāts draugam un ne draugam. Bijām labi draugi, bet reti esmu redzējis viņu smaidam, drīzāk jau smejamies par kādu labu Jāņa Kalniņa joku vai anekdotu. Varbūt tā bija grūtā bērnība, kas viņam neļāva stāigāt ar smaidu, varbūt sarežģījumi paša dzīvē, bet arī bez smaida viņš allaž bija draudzīgi sirsnīgs. Savu pārliecību aizstāvēdams, viņš neliecās nekad, arī tad, kad bija jāšķiras no Jaunākām Ziņām; nieka lieta viņam bija pasacīt vaļsirdības goldfazānu cenzoram vācu okupācijas laikā, kad viņam bija noliegts rakstīt periodikā. 1919. g. boļševiku uz nāvi notiesāts, viņš tos sagaidīja 1940. g. un sarunāja bezkaunības krievu mūzikas politrukam. Laikam kaut ko vaļsirdīgu būs pateicis arī 1950. g., ja bija jāauj kājes tālajam ceļojumam. No turienes viņš pārbrauca ar iedragātu veselību un, cik zīnu, uz kādu laiku esot pat zaudējis atmiņu. Bēru dienā pie kapa tomēr nav trūcis ne puķu, ne runu. Viņam ir daudz cienītāju un draugu tur un šeit. Savu vārdu Graubiņš ierakstījis nevien mūsu mūzikas vēsturē, bet arī ikvienu latvieša sirdī, kas klausījies un klausīsies viņa dziesmas.

J. Čirulis